

ПАРТИЗАНСКИ КОЊАНИЦИ

Двадасет првог септембра Немци су се повукли из Ужица. Власт су предали четницима војводе Радомира Ђекића. Они су одмах почели да позивају грађане Ужица да ступе и њихове редове. Сваком ко се одазвао позиву давали су пушку и 25 метака. Миђу тим четницима био је и мој ујак Лазо Јовановић — Зечара, столарски радник из Колнице. Он се сутрадан појавио у мојој кући.

— Дрипчино једна! Иди да примиш оружје од четника, Нећеш нигде ићи из Ужица. Ја ћу водити бригу о теби.

— Ја не могу ићи нигде од куће! — одговорио сам.

Понео сам око 10 килограма жита у Драшву воденицу да се самеле. Један сељак из Качера, који ме је познавао, рече ми:

— Тиле, немој нигде ићи од куће. Поручио ти је Владан Росић да ће његова партизанска чета доћи за дан-два у Ужмце.

По повратку из воденице срео сам Милоша Мркоњу, кројачког радника, са пушком о рамену. Одмах ми рече:

— Тиле, иди у четнике да примиш пушку и 25 метака. Бићеш код куће док те не позову.

— Ниси ни ти требао да примиш пушку од четника, Партизани ће овде доћи за један до два дана! — одговорих му ја.

После разговора са Милошом Мркоњом плашио сам се да Јме не пријави четницима. Због тога сам био принуђен да спавам на штали код Виларета на Пори.

Партизани су ослободили Ужице 24. септембра. Одмах сам им се прикључио. Добио сам пушку и муницију. Имао сам моје војничко одело, које сам донео из бивше југословенске војске.

Те прве вечери Станимир Златанов — „Бугарин“ позвао је мене и још једног партизана. Отишли смо у кућу адвоката Диковића, који је био велики љотргџевац. Извршили смо претрес стана. Нашли смо неколико војничких ђебади и то смо понели.

Сутрадан сам распоређен на стражу на железничкој станици. На разним стражарским местима провео сам неколико дана, а после тога отишао сам у чету, која је била смештена у згради Учитељаке шиооле. Једнога дана, док сам стражарио у ходнику, наишао је Владан Росић, политички комесар наше чете, који ми је саопштио.

— Тиле, јави се Мију ГТоповићу. Треба да ое формира Кошички вод.

Одмах сам ое пријавио Мију Поповићу. Коњички вод био је у формирању. Из наше чете пријавило се више бораца који су код куће имали своје коње. У Кошичком воду, колико се сећам, били су: Радојко Тошић, из Речица; Најдан Мићић, из Годовика; Раде Мићић, из Годовика и Милош Урошевић, из Севојна. Они су дошли са својим коњима. Поред њих, у Коњичком воду су били: Милан Дулановић, фотограф из Ужица; Бато Огаматовић из Поточања; Богољуб Боле Јоковић из Ужица; Михаило Којадиновић, келнер из Ужица; Драган Зарић — Праћка, ђак; Станимир Златанов — „Бугарин“; Милоје Дринчић, учитељ из Ужица; Миодраг Аврамовић — Босинац, из Ужица; Предраг Пенезић — Пињо, ђак учитељске школе из Ужица; Радомир (презимена не моту да ое сетим), кога су звали „Министар“, а радио је у биоскопу Драгог Аранђеловића; Србо Аранђеловић, ђак (донео је собом пушку и пиштољ); Владе Веолиновић — Сингер, и други.

После формирања Коњичког вода неколико дана вршена, је обука у Крчагову. Обука се састојала у спремању и седању коња, јахању, тимарењу, галопирању, у касу, «итд. Први пут сам и пао с коња. Обуком је руководио командир вода Мијо Поповић, који је по занимању био месароки радник.

Кад је завршена обука, онда смо распоређивани да, у патроли од три до пет коњаника обилазимо стражарока места на улазима у лрад, у Ткачници, хидроцентралама, паргизанској фабрици оружја и муниције, у Ади, на Побри, болници, итд. Патролирање је вршено и дању и ноћу.

Једне вечери обилазили смо стражарска места. Моја патрола приближавала ое Ткачници. Одједанпут је стражар викнуо:

— Стој! Ко иде?

— Иде патрола! — одговорио сам ја.

— Вођа патроле напред, остали стој!

Ја оам кренуо напред као вођа патроле.

— Која је лозинка? — упита ме стражар са напереном пушком.

Ја сам ћутао. Био сам заборавио лозинку. Другови су ми шапнули: „Увијач — Ужице“ и ја еам то поновио стражару.

И тако нас стражар пропусти да идемо даље.

У међувремену Коњички вод је прерастао у Коњички еокадрон. Командир ескадрона је био Миодраг — Мијо Поповић, а политички комесајр Милоје Дринчић.

Једном приликом омо кренули у правцу Ваљева преко Јелове горе, Кондера, Варде, Пашине равни и Мравињаца. Када смо ишли од Пашине равни према Мравињцима, четници су почели припуцавати. Дошли смо до Хајдучке чесме. Ту смо пили воде и мало се одморили. Већ је наступила ноћ. Стигли смо у Мравињеце.

У кафани је било доста четника. Ја сам ушао у^нутра и угледао четнике, који оу седели у два реда. Јели су и пили врућу ракију. Међу њима сам угледао једног капетана бивше југословенске војске. Чим ме је угледао у униформи војника бивше југословенске војске, упитао ме је:

— Војниче, кога тражиш?

Ја сам стао мирно и поздравио капетана:

— Господине капетане, тражим партизаноку јединицу!

— Колико вас има?

Ја сам одговорио да нас има укупно тројица, Тада ме је опет упитао:

— Да ли си видео напољу како штала гори? Њу је запалила немачка артиљерија из Ваљева.

После је капетан наредио једном поднареднику четнику да нам покаже пут до Рибара, јер, по његовом сазнању, партизани се налазе у Рибарима, Лелићима или Бачевцима. И заиста, партизани /ру се налазили у Бачевцима. Ту смо се задржали неколико дана. Партизани су држали у опсади немачки гарнизон у Ваље^Су. За^тих неколико дана копали омо пут Ваљево — Ужице на неколико места, како би поставили мине и онемогућили пролазак немачке моторизације из Ваљева према Ужицу.

Убрзо омо добили наређење да се по^вучемо према Ужицу. Ишли смо из Косјерића према Црнокоои. Четници су већ почели да припуцавају на нас. Добили омо били наређење да не одговарамо на четничку пуцњаву. Већ омо стигли до Карана, Ту су нас напали четници. Између Карана и Рибашевине четници су заробили Рада Мићића, Милоша Урошевића и мене. Одмах су нас разоружали и стрпали у једну сељачку кућицу. Напољу је стајао један наоружан четник, који нам је говормо да ће нас ујутру побити.

Смишљали омо како да побегнемо из овог „затвора“. Док су ова двојица мојих другова разговарали са четником — стражаром, ја сам отворио прозорчић и искочио напољс. То су касније урадили и моји друшви. Када је четник приметио да смо побегли, почео је да пуца и да виче:

— Стој! Стој! Држите их!

Док омо бежали кроз оело, неке сељанке су нас напале моткама. Срећом, ту у оелу није било много људи. Милош Урошевић је код себе имао пиштољ, 6,35 мм и опалио је у правцу нападача. Тада су се сељанке разбежале и ми омо брзо побегли из села и дошли у Ужице.

Сутрадан сам отишао у Команду места код Вуколе Дабића и тражио бомбе да бацам на кућу оељака који нас је чувао у оној малој кућици, Вукола није изашао мојој жељи у суорет.

Приликом првих напада четника на Ужице, Ко^нички ескадрон је добио наређење да се хитно пребаци на положај на Треш-

њтци. Касом и галопом омо стигли на положај. Међутим, борба је већ почела да јењава. Чуо оам понеки пуцањ. Четници су ое по(Влачили у правцу Пожеге. На Трешњици омо били до зоре, а погом омо се вратили у Ужице.

За време борбе са четницима око Пожеге група коњлика је добила задатак да оде у Пожегу да дотера 10—15 теглећих коња да би формирали комору Коњичког ескадрона,

Једног дана Милош Урошевић и ја добили омо задатак да сачекамо Краљевачку партизанску чету у Буару. Командир Краљевачке чете био је један учитељ. Кренули смо преко Рибашевине у правцу Ваљева. Ишли смо испред Краљевчана на 200—300 метара. Када смо дошли у Рибашевину, затражили амо воде од једне сељанке. Она нам је донела буцу и једно лонче. Пошто смо се напили воде, упитао сам сељанку:

— Има ли овде какве војске?

— Једни одлазе, а други долазе! — одговорила је она.

Неколико минута касније, идући у правцу Црнокосе, упали омо у четничку заседу. Краљевчани су се развили у стрелце. Отпочела је борба која је трајала око два часа. Четници су викали:

— Предајте се мајку вам тмунистичку!

Ми смо њима псовали мајку четничку.

У тој борби било је мргвих и рањених и са једне и са друге стране. Морали омо се повлачити. У тојку те борбе убијен је мој и Милошељв коњ. Поред тог, Милош је био рањен у лист једне ноге дум-дум метком. Чизма му је била пуна крви. Отрчао сам до Јега. Полако сам га вукао преко Рибашевине ка Јеловој гори. Четници су викали оељацима:

— Држ!те их, ето их тамо преко села!

Срећом, докопали смо се шуме у Јеловој гори. Већ је био пао мрак. Приближавали смо се колиби Божја Мирковића. Одједном зачујемо глас:

— Стој! Ко иде?

Ниоом знали ко виче. Да ли је четник или партизан.

— Сељаци! — повичем ја.

— Колико вас има?

— Двојица!

— Један напред, а други стој!

Ја кренем напред. Кад сам се приближавао стражару, он згери према мени батеријоку лампу. Ја га нисам могао ни да видим од батеријске лампе. Одједном он повиче:

— Где си Тиле? Откуда ти овде? Ко има с тобом?

То је био Миленко Панца, командир једне партизанске десетине, која је била у Јеловој гори.

Обадва смо пошли до Милоша Урошевића. Узели омо га под руке и увели га у колибу. Панца и Божја Мирковић су увидели Милошеву ногу једним исеченим чаршавом. Пребацили су нас

волшском запрером у Буар до куће Татомбра Радичевића. Ја сам отадшао до Севојна и дошао коњском запретом да пребацим Милоша до болнице, која се налазила у згради Пољопривредне школе у Севојну.

После неколико дана отишао сам са групом коњаника до Вајрде. Милоје Дринчић је собом носио неку пошту, а ми смо били у његовој пратњи. После предаје поште преноћили смо две ноћи у згради бивше жандармеријске станице на Варди и вратили се за Ужице.

Крајем новембра 1941. године око 15—20 коњаника из Коњичког ескадрона кренуло је у правцу Буковица. Тамо се налазила једна од ужичких партизанских чета. Ту смо преноћили. Сутрадан је добијено наређење да се већина коњаника врати у Ужице, док је ших пет до шест остало на Буковима. Међу њима су били. Предраг Пенезић — Пињо, Станимир Златанов — „Бугарин“ и један коњаник кога смо звали „Министар“. Њих су четници заробили, отерали на Равну Гору, а одатле у Словац, где су их предали Немцима. После извесног времена стрељали су их на Крушику, у Ваљеву.

Коњички ескадрон је требало да иде на Кадињачу са Радничким батаљоном. У последњем моменту стигло је наређење да останемо у граду да помогнемо приликом евакуације на Златибор.

Ујутро, 29. новембра, у 5 часова дошли смо у Команду места — Мијо Поповић, Миодраг Аврамовић — Босинац и ја. Неко из Команде ме(ста саопштио нам је да обиђемо све страже на улазима у град и да им саопштимо да се повлаче у правцу Златибора. Задњу стражу на Теразијама смо повукли у 11,30 часова, Немачки авиони су већ надлетали Ужице.

Приликом повлачења преко Забучја покрај пута сам видео мртвог једног радника из Колнице, који се звао Полди. У Кривој Реци сам видео леш Влада Дринчића. Стигли смо у Чајетину. Дошло је наређење да се прими борба са Немцима. Здравко Пауновић — Ђуле, кројачки радник, је повикао:

— Какву борбу да примимо? Ми смо голоруки!

Убрзо је дошло ново наређење да се повучемо према Новој Вароши. Дошли смо у Кремића кафану на Палисад. У њој је било рањеника. Ми смо кренули у правцу Кокиног Брода. Када смо стигли на Борову Главу, стигао нас је камион у којем били Радивоје Јовановић — Брадоња и Миодраг — Жико Аврамовић. Они су нам саопштили да се вратимо на Палисад да кажемо рањеницима да они који могу да се крећу пођу пешице у правцу Кокиног Брода. Ја и Мијо Поповић смо се вратили на Палисад и саопштили рањеницима наређење. Тада су тешки рањеници почели да кукају, јер нису били у могућности да се крећу, а плашили су се доласка Немаца. Ја и Мијо Поповић смо кренули да се

повлачим) према Јелића еувату на Златибору. Ту смо &или неколико дана код неког чиче Велише. Покушавали смо да се пребацимо према Новој Вароши, али у томе нисмо успели. Праметоо нас је неки сељак Десимир, који нас је одао. Увече су дошли четници са Андријом Јевремовићем. Нашли су нам и пушке, одузели коње, а нас везали и дотерали у Чајетину. Ту смо преноћили у затвору и сутра су нас немачком „марицом" пребацили у централни затвор у Ужицу.

Тихомир РОСИЋ